

Novela autorského zákona č. 216/2006 Sb.– obecně, ve vztahu ke kolektivní správě a ke knihovnám

Osnova přednášky

1. stručný historický exkurz – obecně k problémům předchozího znění a důvodům novely
2. Stručný přehled nejdůležitějších změn, které přináší novela – srovnání původní a nové úpravy a důvody změn
3. Novela a novinky v kolektivní právě
4. Novela, kolektivní správa a knihovny

1. stručný historický exkurz – obecně k problémům předchozího znění a důvodům novely

Autorský zákon č. 121/2000 Sb. nabyt účinnosti 1. prosince 2000 a nahradil předchozí autorský zákon č. 35/1965 Sb., který byl po roce 1989 šestkrát novelizován v souvislosti s převzetím *acquis communautaire* v oblasti duševního vlastnictví a závazků z mezinárodních úmluv a smluv, jimiž je Česká republika vázána. Autorskoprávní kodex nově upravoval i tzv. Kolektivní správu autorských práv, která byla v předešlém období upravena ve velmi stručném zákoně č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů.

Nový autorský zákon – plný název „o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)“, doposud novelizovaný pouze jednou, zákonem č. 81/1995 Sb., je relativně moderním autorskoprávním kodexem, jehož tvůrci již vycházeli z úpravy práva evropských společenství. V průběhu pěti let jeho účinnosti se ovšem přece jen ukázala potřeba jeho výraznější novelizace, a to zejména ze dvou důvodů:

1. důvodem, který zákonodárce inspiroval (lépe řečeno tlačil – protože ČR hrozily z důvodu nedodržování směrnic spory u ESD), byl nesoulad s některými novějšími směrnicemi EU (které byly v době přijímání dokumentu ve fázi návrhu, poslední směrnice byla přijata v roce 2004).
2. důvodem byla nutnost zpřesnění a doplnění původního znění zákona na základě zkušeností získaných za dobu jeho účinnosti

1.1. Jak jsem se již zmínil největší rozsah novely č. 216/2006 Sb. je věnován harmonizaci českého autorského zákona se směrnicemi EU. Evropské směrnice, které jsou pro oblast autorského práva relevantní jsou tyto:

- Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů, v platném znění,
- Směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a na půjčování, jakož i o některých právech souvisejících s právem autorským v oblasti duševního vlastnictví, v platném znění,
- Směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci některých pravidel z oboru práva autorského a práv s ním souvisejících vztahujících se na satelitní vysílání a na kabelový přenos,
- Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv s ním souvisejících, v platném znění,
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází,

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti,
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětovný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla,
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o vymáhání práv duševního vlastnictví.

Základní okruhy změn, které z harmonizace vyplývají a kterým se podrobněji budeme věnovat v další části přednášky jsou tyto:

- Změna v oblasti kolektivní správy děl výtvarných – kolektivní správa tzv. droit de suite (právo na odměnu při opětovném prodeji). Stručně řečeno se jedná právo na odměnu, která náleží autorům výtvarných děl, jejichž dílo bylo opětovně prodáno profesionálním obchodníkem. Směrnice 2001/84/ES harmonizuje minimální výši sazeb, které autorům náleží.
 - Oblast televizního a rozhlasového vysílání prostřednictvím družice – zde dochází ke sladění terminologie autorského zákona a směrnice 93/83/EHS.
 - Oblast volného užití a zákonných licencí. Těmito změnami se budeme podrobněji zabývat v další části přednášky. Jedná se o harmonizaci autorského zákona se směrnicemi „o informační společnosti“ a „o pronájmu a půjčování“. Čl. 5 směrnice o informační společnosti stanoví seznam výjimek vyčerpávajícím způsobem. Novela s komunitárním právem harmonizuje jednak rozsah výjimek, jednak terminologii.
 - S posledně jmenovanou oblastí souvisí změna, která se týká knihoven. Jedná se o zavedení úplatné zákonné licence na půjčování děl ve veřejných knihovnách. Podrobně se jí budeme zabývat v části čtvrté této přednášky.
 - Posledním významným okruhem změn, který vyplývá z harmonizace s právem ES, je zpřesnění a zpřísnění ochrany autorského práva. Tato úprava vychází zejména z nejnovější směrnice, která se zabývá nejen autorským právem, ale vůbec právem duševního vlastnictví – ze směrnice 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví. Jedná se o rozsáhlý soubor změn dílu 5 hlavy 1 AZ. Tyto změny zamýšlejí upevnit pozice nositelů práv a usnadnit prokazování jejich porušování a sjednávání nápravy. Jdou nad rámce změn autorského zákona a zasahují i do OSŘ a zákona o přestupcích.
- 1.2. Jak jsem se zmínil na začátku, druhým důvodem přijetí novely bylo zpřesnění a doplnění původního znění zákona na základě zkušeností získaných za dobu jeho účinnosti, jinými slovy – pokus o nalezení a „zatmělení“ mezer v autorském zákonu. Tyto změny prochází celým zákonem a s výjimkou jednoho nepředstavují nijak výrazné okruhy změn. Spíše se jedná o zpřesnění terminologie a definic (příkladem může být změna v názvu § 2 AZ – „autorské dílo“ nebo zpřesnění definice užití díla půjčováním v § 16). Jediným obsáhlejším souborem změn, který byl do novely zahrnut na základě zkušeností z praxe, nalezneme v části věnované kolektivní správě. (v podrobnostech srov. zejm. část 3. a 4. přednášky)

2. Stručný přehled nejdůležitějších změn, které přináší novela – srovnání původní a nové úpravy a důvody změn

V této části jsem vybral nejdůležitější změny s obecnou platností nebo změny zajímavé vzhledem k Vaší profesi, které novela přináší a ve stručnosti provedu jejich srovnání, příp. výklad.

§ 2

Dílo

Autorské dílo

(1) Předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen "dílo"). Dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.

~~(2) Za dílo se považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem. Za dílo souborné se považuje databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem. Fotografie, která je původní ve smyslu věty první, je chráněna jako dílo fotografické.~~

(2) Za dílo se považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem. Databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem a jejíž součástí jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a jednotlivě zpřístupněny elektronicky či jiným způsobem, je dílem souborným. Jiná kritéria pro stanovení způsobilosti počítačového programu a databáze k ochraně se neuplatňují. Fotografie a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, které jsou původní ve smyslu věty první, jsou chráněny jako dílo fotografické.

(3) Právo autorské se vztahuje na dílo dokončené, jeho jednotlivé vývojové fáze a části, včetně názvu a jmen postav, pokud splňují podmínky podle odstavce 1 nebo podle odstavce 2, jde-li o předměty práva autorského v něm uvedené.

(4) Předmětem práva autorského je také dílo vzniklé tvůrčím zpracováním díla jiného, včetně překladu díla do jiného jazyka. Tím není dotčeno právo autora zpracovaného nebo přeloženého díla.

~~(5) Sborník, jako je časopis, encyklopedie, antologie, pásmo, výstava nebo jiná databáze (§ 88), je-li souborem nezávislých děl nebo jiných prvků, který je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora, je dílem souborným.~~

(5) Sborník, jako je časopis, encyklopedie, antologie, pásmo, výstava nebo jiný soubor nezávislých děl nebo jiných prvků, který způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu splňuje podmínky podle odstavce 1, je dílem souborným.

(6) Dílem podle tohoto zákona není zejména námět díla sám o sobě, denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobný předmět sám o sobě.

První příklad uvádím z důvodu jeho terminologické důležitosti. Zákonodárce vyslyšel hlasy teoretiků autorského práva a do § 2 výslovně zakotvil pojem „autorské dílo“. Na praxi to nebude mít žádný dopad, jde spíše o právní čistotu a o pojmové rozlišení autorského díla od díla obecně, ve smyslu občanského zákoníku. I ostatní změny v § 2 (odst. 2 a 5) jsou pouze terminologického rázu.

§ 12

Právo dílo užit

(1) Autor má právo své dílo užit v **původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě, samostatně nebo v souboru anebo ve spojení s jiným dílem či prvky** a udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva; jiná osoba může dílo užit bez udělení takového oprávnění pouze v případech stanovených tímto zákonem.

(2) Poskytnutím oprávnění podle odstavce 1 právo autorovi nezaniká; autorovi vzniká pouze povinnost strpět zásah do práva dílo užit jinou osobou v rozsahu vyplývajícím ze smlouvy.

(3) Autor má právo požadovat na vlastníku věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, aby mu ji zpřístupnil, pokud je toho třeba k výkonu práv autorských podle tohoto zákona. Toto právo nelze uplatnit v rozporu s oprávněnými zájmy vlastníka; vlastník není povinen autorovi takovou věc vydat, je však povinen na žádost a náklady autora zhotovit fotografii nebo jinou rozmnoženinu díla a odevzdat ji autorovi.

(4) Práve dílo užit je

- a) právo na rozmnožování díla (§ 13),
- b) právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 14),
- c) právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 15),
- d) právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 16),
- e) právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 17),
- f) právo na sdělování díla veřejnosti (§ 18), zejména
 1. právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla (§ 19 a 20),
 2. právo na vysílání díla rozhlasem či televizí (§ 21),
 3. právo na přenos rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 22),
 4. právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 23).

(5) Způsoby užití díla vyplývající z odstavce 4 se pro účely tohoto zákona vymezují v ustanoveních § 13 až 23. **Dílo lze užit i jiným způsobem než způsoby uvedenými v odstavci 4.**

V § 12 naopak nalezneme dvě změny poměrně velkého významu pro aplikační praxi. Nejedná se vysloveně o novinky, ale o výslovné zakotvení znění norem, jejichž obsah se dosud musel zajišťovat výkladem.

K odst. 1: Právo dílo užit se vztahuje tradičně na dílo jak v původní, tak zpracované nebo jinak změněné podobě. K užití díla v původní nebo zpracované podobě, jakož i k užití díla v souboru nebo ve spojení s jiným dílem je třeba vždy souhlasu autora, který autor uděluje licenční smlouvou a vykonává tak svá majetková práva. Není pochyb o tom, že jde o majetková práva, která po smrti autora vykonávají osoby uvedené v § 26, i když jde o práva se silným osobnostním základem.

K odst. 5: Právo dílo užit se konkretizuje právy k jednotlivým způsobům užití. Nejde však o úplný výčet práv, ale o výčet pouze příkladný. Potřeba výslovně stanovit demonstrativnost výčtu způsobů užití vyplývá z některých dosavadních sporných výkladů tohoto ustanovení.

§ 14

Rozšiřování

(1) Rozšiřováním originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla v hmotné podobě prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla, včetně jejich nabízení za tímto účelem.

~~(2) Prvním prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla, kterým je dílo oprávněně rozšířeno na území členského státu Evropské unie nebo jiné smluvní strany Dohody o Evropském hospodářském prostoru, je ve vztahu k takovému originálu nebo rozmnoženině díla autorovo právo na rozšiřování pro území členského státu Evropské unie nebo jiné smluvní strany Dohody o Evropském hospodářském prostoru vyčerpáno; právo na pronájem a právo na půjčování zůstávají nedotčena.~~

(2) Prvním prodejem nebo jiným prvním převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě, který byl uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem na území členského státu Evropských společenství nebo jiné smluvní strany Dohody o Evropském hospodářském prostoru, je ve vztahu k takovému originálu nebo rozmnoženině díla právo autora na rozšiřování pro území Evropských společenství a ostatních smluvních stran Dohody o Evropském hospodářském prostoru vyčerpáno; právo na pronájem díla a právo na půjčování díla zůstává nedotčeno.

Další důležitá změna, která ve svém principu znamená průlom do zásady teritoriality českého AZ ohledně práva na rozšiřování.

Princip teritoriality (podle Bernské úmluvy): „uplatňuje se právo té země, kde k užití autorského díla dochází, resp. ve které se o ochranu autorského práva žádá“

Ustanovení upravuje komunitární princip vyčerpání práva, upravený několika směrnicemi (ve směrnici 91/250/EHS, 92/100/EHS, 96/9/ES a 2001/29/ES), a týká se rozšiřování děl v hmotné podobě. Platná právní úprava provedená novelou autorského zákona č. 81/2005 Sb., není s komunitárním principem v souladu, resp. stejně jako úprava z roku 2000 stanoví vyčerpání práva na národní, nikoli komunitární úrovni. Komunitární princip vyčerpání práva znamená, že autor, který dal souhlas k rozšiřování rozmnoženiny svého díla v hmotné podobě (kniha, CD apod.) v jednom členském státě, nemůže bránit jejímu rozšiřování na území jednotného evropského trhu a na území smluvních stran Dohody o Evropském hospodářském prostoru. Zůstává mu však zachováno právo kontrolovat dovoz rozmnoženin svého díla ze třetích zemí. Vyčerpání práva se nedotýká pronájmu a půjčování, ani sdělování díla veřejnosti, jak vyplývá z ustanovení § 18 odst. 3.

§ 15

Pronájem

Pronájmem originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla **ve hmotné podobě** za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla ~~k dočasné osobní potřebě~~ **na dobu určitou**.

§ 16

Půjčování

Půjčováním originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla **ve hmotné podobě** zařízením přístupným veřejnosti nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla ~~k dočasné osobní potřebě~~ **na dobu určitou**.

K důležitým terminologickým upřesněním dochází v §§ 15 a 16. zákona. Jde o výslovné zakotvení faktu, že pronájem a půjčování se týká pouze originálu nebo rozmnoženin děl v hmotné podobě a právně pregnantnějšího vyjádření doby, na kterou je užití sjednáno.

Je otázkou, zda nebylo vhodné upřesnit i omezení co do subjektu, které obsahuje definice „půjčování“. „Zařízeními přístupnými veřejnosti“ jsou míněny knihovny, archivy, školská zařízení atd., nicméně definice není nejen podle mého názoru zcela precizní. V novém § 37 odst. 1 AZ nalezneme příklad opaku – tedy relativně přesný taxativní výčet subjektů, na které

se má režim citovaného ustanovení vztahovat. Je otázkou, do jaké míry se „zařízení přístupná veřejnosti“ shodují se zařízeními obsaženými ve výčtu změněného § 37 odst. 1 AZ.

Poslední změnou, o které bych rád něco řekl v této části své přednášky, je změna celého dílu 4. hlavy I. AZ upravující „omezení a výjimky práv autorského“.

Jak již jsem se zmínil na začátku, tato asi nejrozsáhlejší změna, kterou novela přináší, vychází z požadavků, jež na členské státy kladou novela „o informační společnosti“ a „novela o pronájmu a půjčování“.

§ 29 AZ je obecným ustanovením celého dílu, přejímá znění směrnice a zakotvuje tzv. třístupňový test:

Oddíl 1

Obecné ustanovení

§ 29

(1) Výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených v tomto zákoně a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.

(2) Volná užití a zákonné licence s výjimkou licence úřední a zpravodajské (§ 34), licence pro školní dílo (§ 35 odst. 3), licence pro dočasné rozmnoženiny (§ 38a), licence pro fotografickou podobiznu (§ 38b) a licence pro nepodstatné vedlejší užití díla (§ 38c) se vztahují pouze na dílo zveřejněné.

Tento **třístupňový test** znamená, že omezení a výjimky z výlučného práva autora dílo užít uvedené v následujících ustanoveních dílu 4. lze aplikovat pouze za splnění tří podmínek, a to

- ve zvláštních případech zakotvených v AZ,
- pokud takové užití není v rozporu s běžným užitím díla,
- pokud nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.

Výjimky a omezení se až na výslovně vyjmenované případy uvedené v odst. 2 § 29 AZ týkají již zveřejněného díla.

Většina změn ve znění omezení autorského práva a zákonných licencí 4. dílu zákona je jen terminologickým zpřesněním, doplněním a novou systematizací již existujících omezení a výjimek, která je uvádí do souladu s terminologií a systematizací komunitárního práva.

Výjimkou jsou nová znění §§ 30a-37, které jsou změněny zásadním způsobem a zcela nový § 30a. Ale to již se dostáváme k třetí části mé přednášky.

V části věnované důležitým změnám AZ po novele by samozřejmě ještě měl zaznít výklad k Dílu 5. hlavy I. AZ, která se týká ochrany práva autorského i výklad k dílčím změnám a doplněním části AZ věnované licenčním smlouvám. Jejich podrobnější rozbor by ovšem přesáhl rozsah a zaměření této přednášky.

3. Novela a novinky v kolektivní správě

Úpravu v oblasti kolektivní správy novela doplňuje, zpřesňuje a mění poměrně zásadním způsobem. Změny by se daly shrnout do těchto okruhů:

1. již zmíněná změna § 24 AZ v souvislosti s implementací směrnice 2001/84/ES o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla. Vzhledem k speciálnosti této úpravy, která je mimo téma naší přednášky nebudu změnu podrobněji komentovat. Stručně řečeno jde zejména a harmonizaci sazeb v rámci EU. Právo opětného prodeje je v ČR spravováno kolektivním správcem GESTOR.
2. změny v povinné kolektivní správě v oblasti výběru a rozdělování tzv. náhradních odměn. Tato úprava souvisí s významným omezením autorského práva – právem na zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu fyzické osoby, resp. vlastní vnitřní potřebu právnické osoby. Koncepce tzv. volného užití děl byla poměrně zásadně změněna. Je upravena v ustanoveních §§ 25, 30, 30a, 43, 96, 104 a příloze AZ.
3. s předchozí okruhem změn úzce souvisí změna tzv. knihovní licence. Namísto původní bezúplatné zákonné licence zakotvené v §§ 37 odst. 1 a 38 předchozího znění AZ je dnes komplexně upravena v § 37 AZ. Zahrnuje jednak vymezení bezúplatných způsobů užití pro zákonem stanovené subjekty, jednak úplatnou zákonnou licenci za půjčování děl těmito subjekty. (Srov. k této problematice podrobněji v části 4. přednášky).
4. Dalším novem je rozšíření okruhu tzv. extensive collective licencing zakotveném v § 101 odst. 9 AZ o další autorská práva, resp. další druhy užití děl. Konkrétně se jedná o půjčování nad rámec § 37 AZ, o živé nedivadelní provozování děl (aneb tzv. veřejná čtení) a konečně o sdělování děl veřejnosti podle § 18 odst. 2 AZ včetně zhotovení rozmnoženiny děl knihovnamí. I tuto změnu proberu podrobněji v 4. části své vyhlášky.
5. okruhem změn je posílení role MK ČR coby subjektu vykonávajícího dozor nad výkonem kolektivní správy. Změny nalezneme zejména v § 98 a 103 AZ.

V této části se budu podrobněji zabývat okruhem změn uvedeným pod bodem 2, na který naváže závěrečná část přednášky, která se týká nových možností spolupráce mezi kolektivními správci a knihovnamí.

Pojďme se tedy podrobněji podívat na často (s vášněmi) diskutovanou koncepci kolektivní správy tzv. náhradních odměn v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny pro osobní potřebu fyzických osob, resp. vlastní vnitřní potřebu právnických osob. Základy této úpravy nalezneme v novelizovaných §§ 25, 30, 30a a 43 AZ.

Začneme § 30, ve kterém jsou zakotvena tzv. „volná užití“

§ 30

Volná užití

(1) Za užití díla podle tohoto zákona se nepovažuje užití pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, nestanoví-li tento zákon jinak.

(2) Do práva autorského tak nezasahuje ten, kdo pro svou osobní potřebu zhotoví záznam, rozmnoženinu nebo napodobeninu díla.

(3) Nestanoví-li tento zákon dále jinak, užitím podle tohoto zákona je užití počítačového programu či elektronické databáze i pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby včetně zhotovení rozmnoženiny takových děl i pro takovou potřebu; stejně je užitím podle tohoto zákona zhotovení rozmnoženiny či napodobeniny díla architektonického stavbou i pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby (§

30a) a pořízení záznamu audiovizuálního díla při jeho provozování ze záznamu nebo jeho přenosu (§ 20) i pro osobní potřebu fyzické osoby.

(4) Rozmnoženina nebo napodobenina díla výtvarného zhotovená pro osobní potřebu fyzické osoby podle odstavce 1 musí být jako taková vždy zřetelně označena.

(5) Rozmnoženina nebo napodobenina díla výtvarného zhotovená pro osobní potřebu fyzické osoby podle odstavce 1 nesmí být použita k jinému než tam uvedenému účelu.

(6) Ustanovení § 25, 43 a 44 nejsou odstavcem 1 dotčena.

§ 30 AZ zakotvuje tradiční zásadu autorského práva „volného užití díla pro osobní potřebu“. Tuto zásadu je nutno v dnešní digitální-informační společnosti vykládat pokud možno restriktivně, a to vzhledem k četnosti, kvalitě a snadné dostupnosti prostředků k rozmnožování děl.

To stanoví i informační směrnice, která předpokládá možnost pořízení rozmnoženin na jakémkoli podkladě fyzickou osobou pro soukromé užití a k účelům, které nejsou přímo ani nepřímo komerční s podmínkou, že nositelé práv obdrží přiměřenou náhradu.

Svým způsobem se jedná o průlom do zásady volného, rozuměj bezúplatného užití a fakticky jde v případě pořizování rozmnoženin pro osobní potřebu o úplatnou zákonnou licenci, realizovanou v našem autorském zákonně prostřednictvím povinné kolektivní správy práva na tzv. náhradní odměnu ve smyslu § 25 a 96 odst. 1 AZ.

V čem jsou tedy zásadní změny oproti předchozí úpravě:

- Výslovné zakotvení toho, že volné užití děl v rozsahu podle § 30 AZ se týká pouze fyzických osob
- Přesné, restriktivní vymezení účelu osobní potřeby – ne pro dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu.

[Přímým nebo nepřímým hospodářským nebo obchodním prospěchem se rozumí jakýkoli prospěch hmotný (zejména finanční) či nehmotný (zvýšení prestiže, konkurenceschopnosti apod.) jdoucí nad rámec osobní potřeby fyzické osoby, tzn. potřeby této osoby samotné a jejích blízkých (členů její rodiny a osobních přátel).]

- Novem je i výslovný odkaz na § 43, který umožňuje nositeli práv opatřit dílo technickými prostředky a/nebo elektronickou informací o správě práv sloužícími k jeho ochraně a neumožňuje uživatelům do těchto prostředků zasahovat (zejm. je odstranit), a to ani za účelem užití díla pro osobní potřebu. To našlo svůj odraz v ustanovení § 96 odst. 3 AZ, kdy takto chráněná díla nebudou zařazena do rozúčtování odměn z kolektivní správy.

Odst. 3, 4, 5 jsou obsahově shodné s předchozím zněním, jen terminologicky sladují text AZ se směrnici.

Zcela nová je navazující úprava v § 30a AZ, která se vztahuje pouze na případy zhotovování tiskových rozmnoženin děl:

§ 30a

Rozmnožování na papír nebo na podobný podklad

(1) Do práva autorského nezasahuje

a) fyzická osoba, která pro svou osobní potřebu,

b) právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba, která pro svou vlastní vnitřní potřebu,

c) ten, kdo na objednávku pro osobní potřebu fyzické osoby,

d) ten, kdo na objednávku pro vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby

zhotoví tiskovou rozmnoženinu díla na papír nebo podobný podklad fotografickou technikou nebo jiným postupem s podobnými účinky, s výjimkou případu, kdy jde o vydaný notový záznam díla hudebního či hudebně dramatického, a v případech podle písmen c) a d) řádně a včas platí odměnu podle § 25.

(2) Ustanovení § 30 odst. 3 až 5 se použijí obdobně.

Původně nebylo zhotovování tiskových rozmnoženin pro osobní potřebu upraveno zvlášť a vztahovala se na ně obecná úprava v § 30 odst. 1, 2 AZ, která se tedy podle obecně uznávaného výkladu zákona nevztahovala se na právnické osoby (vzhledem k užití obecného pojmu osoba se ovšem jednalo jen o jeden z možných výkladů zákona, který v praxi činil problémy). Výjimka byla zakotvena v 3. odst. § 30 ve prospěch provozovatelů rozmnožovacích služeb za úplaty, za podmínky, že odvedli náhradní odměnu příslušnému kolektivnímu správci.

Změna, kterou přinesla novela:

- volné užití díla v souvislosti se zhotovením tiskové rozmnoženiny pro vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby. (Rozšíření zákonné licence ve prospěch právnické osoby vyplývá ze směrnice 2001/29/ES)

V případě rozmnožování na papír nebo na podobný nosič pro vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby (§ 30a) nepůjde tedy o přímý nebo nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch takových osob tehdy, pokud takto pořízené rozmnoženiny budou použity pouze pro vnitřní potřebu takové osoby.

Upozornění:

Ani pro osobní potřebu fyzické osoby, ani pro vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nelze zhotovit tiskovou rozmnoženinu vydaného notového záznamu díla hudebního či hudebně dramatického!

Za rozmnožování na papír nebo podobný nosič podle §§ 30 a 30a AZ přísluší autorovi odměna podle § 25 AZ. Oprávněné užití na základě zákonné licence podle nového § 30a je v případě rozmnožování za úplatu podmíněno řádným a včasným zaplacením odměny autorovi.

Pokračujeme tedy výkladem § 25 AZ, který upravuje právo na tzv. „náhradní odměnu“ v souvislosti s rozmnožováním děl pro osobní potřebu a pro vlastní vnitřní potřebu. I tento paragraf doznal velkých změn, které se poměrně zásadním způsobem dotknou výkonu kolektivní správy v dané oblasti.

§ 25

Právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu

(1) U zveřejněných děl, která lze rozmnožovat

a) pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby či podnikající fyzické osoby (§ 30 a 30a) pomocí přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad, anebo

b) pro osobní potřebu fyzické osoby (§ 30) na podkladě zvukového, zvukově obrazového nebo jiného záznamu či rozhlasového nebo televizního vysílání, jejich přenesením pomocí přístroje na nenahrané nosiče záznamu

má autor právo na odměnu v souvislosti s takovým rozmnožováním díla.

(2) Osobou povinnou platit příslušnému kolektivnímu správci odměnu podle odstavce 1 je

- a) výrobce přístrojů k zhotovování rozmnoženin záznamů, dovozce těchto přístrojů ze třetích zemí (dále jen „dovozce“) nebo příjemce těchto přístrojů z členských států Evropských společenství (dále jen „příjemce“),
- b) výrobce, dovozce nebo příjemce přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin,
- c) výrobce, dovozce nebo příjemce nenahraných nosičů záznamů,
- d) dopravce nebo zasílatel namísto osoby povinné podle písmen a) až c), pokud na písemnou výzvu příslušného kolektivního správce bez zbytečného odkladu nesdělí údaje potřebné pro určení totožnosti dovozce, příjemce nebo výrobce,
- e) poskytovatel rozmnožovacích služeb za úplaty, pokud jde o tiskové rozmnoženiny (§ 30a); poskytovatelem rozmnožovacích služeb za úplatu je i ten, kdo za úplatu zpřístupní přístroj k zhotovování tiskových rozmnoženin.

(3) Odměna, kterou jsou povinny platit osoby podle odstavce 2 písm. a) až d) v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu, přísluší autorovi při dovozu, přijetí nebo při prvním prodeji

- a) přístroje k zhotovování rozmnoženin záznamů,
- b) přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin,
- c) nenahraných nosičů záznamů.

(4) Odměna, kterou je povinna platit osoba podle odstavce 2 písm. b), přísluší v závislosti na pravděpodobném počtu přístrojů určených k zhotovování tiskových rozmnoženin děl podle § 30a. Pro výpočet výše odměny z přístrojů určených k zhotovování tiskových rozmnoženin děl se pravděpodobný počet těchto přístrojů stanoví na 20 %. Odměna se stanoví z průměrné ceny přístroje bez daně z přidané hodnoty.

(5) Odměna, kterou je povinna platit osoba podle odstavce 2 písm. e), přísluší v závislosti na pravděpodobném počtu zhotovených tiskových rozmnoženin děl podle § 30a. Pro výpočet výše odměny ze zhotovených tiskových rozmnoženin děl se použijí pravidla stanovená v bodech 6 a 7 přílohy k tomuto zákonu.

(6) Osoby uvedené v odstavci 2 jsou povinny předkládat příslušnému kolektivnímu správci, vždy souhrnně za kalendářní pololetí, nejpozději však do konce následujícího kalendářního měsíce, informace o skutečnostech rozhodných pro výši odměny, zejména o druhu a počtu prodaných, dovezených nebo přijatých přístrojů k zhotovování rozmnoženin záznamů, přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin a nenahraných nosičů záznamů, jakož i o celkovém počtu tiskových rozmnoženin zhotovených na přístrojích pro poskytování rozmnožovacích služeb za úplatu.

(7) Ministerstvo kultury (dále jen „ministerstvo“) stanoví vyhláškou typy přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin a typy nenahraných nosičů záznamů, z nichž se platí odměna podle odstavce 1 a výši paušální odměny podle typu přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin a typu nenahraného nosiče záznamů. Vyhláškou dále stanoví typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin záznamů, z nichž se platí odměna podle odstavce 1; výše této odměny je stanovena v příloze k tomuto zákonu.

(8) Odměna se neplatí v případě vývozu nebo odeslání přístrojů uvedených v odstavci 3 písm. a) a b) za účelem jejich dalšího prodeje a vývozu nebo odeslání nenahraných nosičů záznamů za účelem jejich dalšího prodeje. Odměna se dále neplatí z přístrojů a nenahraných nosičů, budou-li v tuzemsku použity jen k rozmnožování děl na základě licenčních smluv osobami při jejich vlastní činnosti.

Jak je vidět na první pohled jedná se o úpravu velmi podrobnou, na jejíž podrobnější rozbor zde není dostatek časového prostoru. Je nutno zdůraznit, že toto právo není institutem novým, ale spíše institutem, který se v souvislosti s technickým vývojem překotně vyvíjí. Ani rozsah povinných osob zavázaných odměny platit se oproti předchozí úpravě nezměnil. Shrnu ve stručnosti zásadní změny, které novela přináší.

Největší novinkou zcela jistě je zakotvení práva na odměnu v souvislosti s rozmnožování děl literárních včetně děl vědeckých a kartografických a děl výtvarných pro osobní potřebu na nenahrané nosiče záznamu. Jedná se o obdobu odměn vybíraných kolektivními správci v souvislosti se zhotovováním rozmnoženin děl na podkladě zvukového a zvukově obrazového záznamu.

Další změny pouze upravují způsob a rozsah již realizovaného výběru odměn:

- Upřesnění povinných osob na dovozce, příjemce a výrobce – důvodem je vstup ČR do EU (§ 25 odst. 2)
- Zavedení tzv. pravděpodobného počtu přístrojů určených k zhotovování tiskových rozmnoženin děl podle § 30a – zákonná domněnka stanoví tento počet na 20 % (§ 25 odst. 4)
- Zavedení pravděpodobného počtu zhotovených tiskových rozmnoženin děl podle § 30a v závislosti na umístění přístroje k tiskovým rozmnoženin za úplatu (§ 25 odst. 5, specifikováno v bodech 5 – 7 přílohy k AZ)
- Stanovení povinnosti MK určit vyhláškou (§ 25 odst. 7)
 - typy přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin a typy nenahraných nosičů záznamů, z nichž se platí odměna
 - výši paušální odměny podle typu přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin a typu nenahraného nosiče záznamů
 - typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin záznamů, u nichž je výše odměn stanovena v bodu 3 Přílohy k AZ

Na tyto změny navazuje novela v části věnované úpravě kolektivní správy, zejm. v § 96 AZ.

Přistupme nyní k nejzajímavější části pro zástupce knihoven.

4. Novela, kolektivní správa a knihovny

4.1. Knihovní licence podle novelizovaného § 37 AZ

Začněme výkladem novelizovaného § 37 AZ, který zcela nově a komplexně upravuje tzv. knihovní licenci.

Zdrojem změn pro toto ustanovení byly tzv. směrnice „o informační společnosti“ a „směrnice o pronájmu a půjčování“.

§ 37

Knihovní licence

(1) Do práva autorského nezasahuje knihovna, archiv, muzeum, galerie, škola, vysoká škola a jiné nevýdělečné školské a vzdělávací zařízení⁴⁾

⁴⁾ Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění zákona č. 1/2005 Sb.
Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.
Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů.
Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

- a) zhotoví-li rozmnoženinu díla, která neslouží k přímému nebo nepřímému hospodářskému nebo obchodnímu účelu, pro své archivní a konzervační potřeby,
- b) zhotoví-li rozmnoženinu díla, jehož rozmnoženina byla poškozena nebo ztracena, a o němž lze na základě rozumně vynaloženého úsilí zjistit, že není nabízeno k prodeji, nebo tiskovou rozmnoženinu malé části díla, jež byla poškozena nebo ztracena; takovou oprávněně zhotovenou rozmnoženinu může také podle odstavce 2 půjčovat,
- c) zpřístupňuje-li dílo, včetně zhotovení jeho rozmnoženiny nezbytné pro takové zpřístupnění, které je součástí jeho sbírek a jehož užití není předmětem prodejních nebo licenčních podmínek, s výjimkou sdělování díla způsobem uvedeným v § 18 odst. 2, jednotlivcům ze strany veřejnosti prostřednictvím k tomu určených technických zařízení umístěných v jeho objektech, a to výhradně pro účely výzkumu nebo soukromého studia takových osob, a zamezí-li takovým osobám zhotovit rozmnoženinu díla; ustanovení § 30a odst. 1 písm. c) a d) tím nejsou dotčena,
- d) půjčuje-li originály nebo rozmnoženiny obhájených diplomových, rigorózních, disertačních a habilitačních prací na místě samém, a to výhradně pro účely výzkumu nebo soukromého studia, pokud takové užití autor nevyločil.

(2) Do práva autorského nezasahuje osoba uvedená v odstavci 1, půjčuje-li originály nebo rozmnoženiny vydaných děl, je-li zaplacená odměna, která přísluší autorům od osoby a ve výši stanovené v příloze k tomuto zákonu. Právo na odměnu autor nemá v případě půjčování zveřejněných děl podle tohoto odstavce na místě samém, nebo půjčují-li originály nebo rozmnoženiny vydaných děl školní knihovny a knihovny vysokých škol, Národní knihovna České republiky, Moravská zemská knihovna v Brně, Státní technická knihovna, Národní lékařská knihovna, Národní pedagogická knihovna Komenského, Knihovna Ústavu zemědělských a potravinářských informací, Knihovna Národního filmového archivu a Parlamentní knihovna České republiky.

(3) Ustanovení odstavce 2 se nevztahuje na rozmnoženiny děl zaznamenaných na zvukové či zvukově obrazové záznamy, ledaže jde o půjčování na místě samém. Osoba uvedená v odstavci 1 je povinna při takovém půjčování zamezit možnosti pořízení rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukovém či zvukově obrazovém záznamu.

(4) Do práva autorského nezasahuje osoba uvedená v odstavci 1, která za účelem nabídky k půjčení a zpřístupnění obsahu svých sbírek užije rozmnoženinu díla či jeho části obsažené na obálce, případně včetně tematického obsahu díla v katalogu sbírek; tento katalog sbírek může také zpřístupňovat veřejnosti, zamezí-li zhotovení rozmnoženiny výtvarného díla, která by mohla být užitá k přímému či nepřímému hospodářskému nebo obchodnímu účelu. Osoba uvedená v odstavci 1 je vždy povinna v katalogu sbírek uvést jméno autora, je-li to možné a nejde-li o dílo anonymní, nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost.

(5) Osoba uvedená v odstavci 1 je povinna, lze-li to na ní spravedlivě požadovat, předkládat příslušnému kolektivnímu správci na jeho žádost vždy souhrnně za kalendářní rok nejpozději do konce následujícího kalendářního měsíce informace o počtu uskutečněných výpůjček a informace nezbytné pro rozúčtování odměn kolektivním správcem.

Související ustanovení:

- § 96 odst. 1 písm. a) bod 6
- § 100 odst. 1 písm. h)
- § 104 odst. 3
- Příloha – bod 9 a 10 AZ a
- § 9 odst. 2 písm. f zákona č. 257/2001, knihovnického zákona

Nová úprava v jednom paragrafu shrnuje původní znění §§ 37 odst. 1 a 38 odst. 1 a 2 AZ, které dále mění a zpřesňuje.

Ustanovení lze rozdělit do dvou částí:

- Odst. 1 upravuje bezúplatnou zákonnou licenci, ke způsobům užití děl uvedeným pod písm. a) – d). Další bezúplatnou zákonnou licenci nalezneme v odst. 4 téhož paragrafu.
- Odst. 2, 3, 5 obsahuje úpravu zákonné úplatné licenci na půjčování s výjimkou bezplatnosti pro výslovně vyjmenované subjekty v § 37 odst.2 a podmínky její realizace

Základní změny v § 37 odst. 1 oproti původnímu znění:

- rozšiřuje taxativní výčet subjektů, na které se režim § 37 vztahuje (i s odkazem na příslušné právní předpisy)
- písm. b) umožňuje těmto subjektům zhotovení rozmnoženin díla a nově i jejich půjčování za přesně vymezených podmínek
- písm. c) umožňuje zpřístupňování děl veřejnosti výhradně pro účely výzkumu a soukromého studia na terminálech umístěných v knihovnách za podmínek tam uvedených
- písm. d) umožňuje prezenční půjčování diplomových, rigorózních, disertačních a habilitačních prací za přesně stanovených podmínek (původní znění § 38 odst. 1 půjčování těchto prací neumožňovalo, v případě že nebyly vydány)

§ 37 odst. 4 obsahuje speciální katalogovou licenci pro subjekty vyjmenované v odst. 1 téhož paragrafu.

Systém úplatné zákonné licence nově zakotvený v § 37 odst. 2:

- vychází ze směrnice 92/100/ES o pronájmu a půjčování, konkrétně z jeho čl. 5. Toto ustanovení umožňuje členským státům stanovit, že půjčování ve veřejných knihovnách je výjimkou z autorského práva za předpokladu, že autoři obdrží odměnu.
- Výši odměny mohou členské státy stanovit volně s tím, že z povinnosti platit mohou vyjmout určitá zařízení.
- Nevýdělečnost je směrnicí definována tak, že za půjčku je placena jen částka, jejíž výše nepřesahuje náhradu nutných výdajů.

V Evropě jsou známy různé způsoby úpravy zákonné úplatné licence na půjčování. Lze je shrnout do tří modelů:

- Licencování děl prostřednictvím kolektivních správců, kteří jednají s orgány veřejné samosprávy nebo přímo s knihovnami o způsobu licencování a výši odměn (Německo, Rakousko, Nizozemí)
- Odměna ve formě státní podpora kultury – příspěvky jsou určeny k podpoře tvorby děl autorů píšících v národních jazycích příslušných států (Skandinávie)
- Právo na tzv. náhradní odměnu spravovanou kolektivními správci. Odměnu zpravidla platí stát (většina ostatních zemí)

Český zákonodárce zvolil třetí, nejrozšířenější model. Právo na odměnu v souvislosti s půjčováním podle § 37 je novým povinně kolektivně spravovaným právem podle § 96 odst. 1 písm. a) bod 6.

Co se týká způsobu určení výše odměn, i zde jsou známy v Evropě dva modely:

- Podle počtu děl v knihovnách (Kanada, Austrálie, Dánsko)
- Podle počtu výpůjček (Švédsko, Německo, Anglie a další státy)

Zde česká úprava zvolila druhou cestu:

Způsob určení výše a hrazení odměn je upraven v § 100 odst. 1 písm. h) AZ a bodech 9 a 10 Přílohy k AZ a související změně § 9 odst. 2 písm. f) zákona č. 257/2001 Sb., knihovního zákona.

Ve stručnosti by měl fungovat takto:

- Odměna je stanovena ve výši 0,50 Kč za výpůjčku, přičemž zpoplatněny jsou pouze výpůjčky absenční
- Z placení odměn jsou vyňaty knihovny výslovně vyjmenované v § 37 odst. 2 AZ
- Odměnu platí za knihovny jednou ročně stát prostřednictvím Národní knihovny

Kolektivní správu těchto odměn bude, resp. budou vykonávat pro nositele práv kolektivní správci na základě oprávnění od Ministerstva kultury ČR (dále MK ČR). Odměny budou podle § 104 odst. 3 AZ rozděleny následujícím způsobem:

- 75% připadne autorům děl literárních, včetně děl vědeckých a děl kartografických
- 25% autorům děl výtvarných

Vše závisí na výsledku řízení na MK ČR, z logiky věci by měla kolektivní správa práva na odměnu autorů děl literárních, včetně děl vědeckých a děl kartografických vykonávat DILIA, práva autorů děl výtvarných jiný KS, ku příkladu OOA-S nebo GESTOR.

MK ČR má možnost podle nového ustanovení § 98 odst. 7 pověřit výběrem odměn jediného kolektivního správce, který by potom příslušný díl odměn převedl na kolektivní/ho správce další/ho, který by vybrané odměny pouze rozúčtoval mezi jím zastupované autory.

Podle § 100 odst. 1 písm. h) AZ v souvislosti s § 9 odst. 2 písm. f) knihovnického zákona zastupuje knihovny v jednání s kolektivními správci o způsobu úhrady odměn Národní knihovna (dále NK). NK také za stát provádí úhradu odměn.

Předpokládá se, že by se při určování výše odměn vycházelo ze statistiky výpůjček Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu (NIPOS).

Úplatná zákonná licence podle § 37 odst. 2 AZ se nevztahuje na rozmnoženiny děl zaznamenaných na zvukové či zvukově obrazové záznamy, s výjimkou půjčování na místě samém. Osoby uvedené v odstavci 1 jsou zároveň povinny při takovém půjčování zamezit možnosti pořízení rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukovém či zvukově obrazovém záznamu.

Důležitou povinnost ukládá povinným knihovnám § 37 odst. 5 AZ:

K rozúčtování odměn kolektivním správcem, jsou knihovny povinny, lze-li to na nich spravedlivě žádat a jsou-li o to kolektivním správcem požádány, předkládat informace o počtu uskutečněných výpůjček. Specifikace toho, které knihovny budou kolektivnímu správci poskytovat údaje potřebné pro rozúčtování odměn v daném roce a určení, jaké údaje budou takto poskytovány, by měly být obsaženy ve smlouvě uzavřené podle § 100 odst. 1 písm. h) AZ mezi příslušným/i kolektivním/i správcem/i a Národní knihovnou ČR.

S danou problematikou souvisí otázka způsobu rozúčtování odměn kolektivním správcem zastupovaným nositelům práv. V Evropě jsou uplatňovány v zásadě dva způsoby rozúčtování odměn za půjčování:

- Rozúčtování odměn mezi autory zastupované na základě zastupování smlouvy nebo přihlášky k evidenci a ohlášek jimi vydaných děl (jedná se o klasický způsob rozúčtování tzv. neadresných odměn, o které podle koncepce našeho AZ jde)

- Rozúčtování na základě údajů o výpůjčkách adresným, resp. pseudoadresným způsobem

Způsobem prvním je DILIA odměny schopna rozúčtovat již nyní. Jako spravedlivější se ovšem jeví druhý způsob, o který budeme v DILIA (v případě, že budeme dané právo v případě udělení oprávnění MK ČR spravovat) usilovat.

Uvědomujeme si samozřejmě, že je oboustranně nereálné zpracovávat úplnou evidenci výpůjček. Představujeme si spíše určitou statistiku, která by vycházela z údajů od různých typů knihoven na základě dohody s NK a dotčenými knihovnami.

Přejdeme nyní na závěr k dalším třem novinkám, které novela přináší a které se týkají vztahů knihoven a kolektivních správců.

4.2. Extensive collective licencing podle § 101 odst. 9

Jedná se o úpravu zakotvenou v § 101 odst. 9 a o princip tzv. extensive collective licencing. Podle českého právní úpravy jde o situaci, kdy kolektivní správce, který má příslušné oprávnění od MK ČR vykonává kolektivní správu určitého práva formou udílení licence i pro jím nezastupované autory. Nositelům práva je ale dána možnost, aby dané právo vykonávali samostatně, v případě, že výkon práva kolektivním správcem vyloučí.

Již v současné době realizuje DILIA tímto způsobem kolektivní správu práva k užití děl rozhlasovým vysíláním ve vztahu k ČRo, a to pro případ licencování užití děl literárních.

Zjednodušeně funguje tento systém tak, že se hromadnou smlouvou stanoví zejména

- rozsah licence (ve vztahu k nositelům práv, dílům i způsobu užití)
- způsob hlášení o užití děl
- způsob platby odměn
- povinnost a způsob předávání informací o autorech, kteří účinky smlouvy vylučují a
- sazebník odměn

Zakontrahování uživatelé užívají díla v souladu se smlouvou, odvádí odměnu kolektivnímu správci, který ji vyúčtuje nositelům práv.

Podle nového § 100 odst. 1 písm. h) a § 9 knihovního zákona by knihovny v souvislosti s uzavíráním hromadných smluv s kolektivními správci knihovny zastupovala NK.

Novela rozšiřuje tento způsob kolektivní správy na tři další práva v písm. e), f) a g) odst. 9 § 101 AZ.

§ 101

Kolektivní a hromadné smlouvy

(9) Poskytne-li hromadnou smlouvou podle odstavce 1 příslušný kolektivní správce licenci...

- e) k půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla s výjimkou počítačového programu nebo k půjčování díla nebo výkonu výkonného umělce zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam a k půjčování takových záznamů,
- f) k zpřístupňování díla, zahrnující i zhotovení rozmnoženiny zveřejněného díla, knihovnou^{6a)} jednotlivcům ze strany veřejnosti na požádání podle § 18 odst. 2 pro účely výzkumu a soukromého

studia; toto ustanovení se nevztahuje na počítačové programy, zvukové a zvukově obrazové záznamy, vydané notové záznamy díla hudebního či hudebně dramatického a na díla, která jsou předmětem licenčních smluv, nebo jestliže to nositel práva zakázal,

g) k živému nedivadelnímu provozování díla, pokud provozování díla nesměruje k dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu,

K písm. e):

Doplnění ustanovení v písm. e) do odst. 9 § 101 souvisí s úpravou knihovní licence podle § 37. Půjčování osobami uvedenými v § 37 odst. 1 nad rámec knihovní licence podle § 37 odst. 2 je možné na základě hromadné licenční smlouvy uzavřené s kolektivním správcem práv, přičemž platí, že takto poskytnutá licence je poskytnuta nejen za smluvně zastupované nositele práv, ale za všechny ostatní, kteří se pak považují za zastupované ze zákona.

To neplatí pro díla audiovizuální, ani díla audiovizuálně užitá, ani pro takového smluvně nezastupovaného nositele práva, který vůči uživateli a příslušnému kolektivnímu správci účinky hromadné smlouvy pro konkrétní případ či pro všechny případy vyloučí.

Navrhovaná úprava se nevztahuje na půjčování počítačových programů.

Kolektivní správci OSA, DILIA i INTERGRAM jsou již držiteli příslušných oprávnění k dobrovolné kolektivní správě uvedeného práva. V současnosti se již půjčují zvukové záznamy na základě smlouvy uzavřené mezi Národní knihovnou ČR a kolektivními správci OSA, Dilia a INTERGRAM.

Zařazení práva užití dílo půjčováním podle § 16 pod režim § 101 odst. 9 by měl licencován děl kolektivními správci usnadnit.

K písm. f):

V písm. f) se upravuje zpřístupňování vydaných děl tzv. on demand knihovnou. Kolektivní správa v režimu § 101 odst. 9 AZ je vázána na subjekt uživatele – AZ mluví lapidárně o „knihovně“. Lze přepokládat, že se bude jednat zejména o knihovny zahrnuté v systému knihoven podle knihovnického zákona, ale podle dikce zákona to není podmínkou. Jednalo by se zejména o díla literární a vědecká, vyloučena ovšem nejsou ani díla výtvarná.

Výslovně vyloučeny jsou:

- zvukové a zvukově obrazové záznamy
- vydané notové záznamy díla hudebního či hudebně dramatického
- díla zpřístupňovaná knihovnou na základě licenční smlouvy (zde se bude postupovat podle podmínek ve smlouvě)
- díla, u nichž to nositel práv vyloučí
- počítačové programy

I zde již DILIA má příslušné oprávnění od MK ČR (oprávnění 5361/2005 ze dne 30/12/2005). Doposud mohla vykonávat zmíněné právo pouze pro zastupované autory, což v praxi znamenalo jen velmi obtížnou realizaci zmíněného oprávnění.

Ale i realizace výše popsaného způsobu kolektivní správy – extensive collective licencing zde bude představovat větší problém než u ostatních práv spravovaných v tomto režimu, a to ze dvou důvodů:

1. První komplikací je, že právo na sdělování podle § 18 odst. 2 aktuálně vydávaných děl zpravidla od autora získá nakladatel a ten většinou nebude k poskytnutí licence z ekonomických důvodů příliš nakloněn. V praxi by to znamenalo, že by nakladatelé účinky hromadné smlouvy uzavřené mezi NK a KS vylučovali.
2. Druhým problémem je mezinárodní rozměr tohoto způsobu užití, tzv. IDD (International Dokument Delivery). Jedná se problém, dostupnosti dokumentu „on demand“ bez hranic, kdy dochází ke konfliktu mezi různými autorskoprávními úpravami v různých státech. Na tento problém navíc opět upozorňují především nakladatelé, pro které daný fakt znamená komplikaci při tvorbě cen (jak stanovit různou cenu téhož díla v různých státech, vzhledem k jejich různé kupní síle)

Je třeba najít model, který by vyhovoval všem zúčastněným stranám – autorům a jiným nositelům práv a nakladatelům na straně jedné i knihovnám na straně druhé.

Touto problematikou se intenzivně zabývá mezinárodní organizace sdružující autorské organizace v oblasti tzv. reprografie IFRRO. Zajímavým řešením, který byl představen na nedávné konferenci této organizace v Berlíně, je rakouský model:

Zde kolektivní správce vytváří určitého prostředníka mezi nakladateli a jinými nositeli práv a knihovnami. Nakladatelé evidují svá díla u kolektivního správce a poskytují mu veškeré potřebné informace o právním statusu jím vydaných děl, zejména časový a místní rozsah práv, které nakladatel vykonává a jejich cenu. Tyto informace jsou u KS v jednom „koši“. Knihovna si tak může z tohoto „koše“ vybrat díla, která jsou pro ni zajímavá a dostupná.

Jedná se samozřejmě jen o jednu z možných variant řešení. Uvedl jsem ji zde proto, aby bylo zřejmé, že problematika licencování práva dílo užit sdělováním podle § 18 odst. 2 neboli „on demand“, je záležitostí dosti složitou, jejíž uspokojivé řešení bude vyžadovat přiměřený čas a úsilí.

K písm. g):

Zařazení úpravy práva k živému nedivadelnímu provozování díla – neboli tzv. veřejných čtení pod režim § 101 odst. 9 AZ bylo dosaženo úsilím NK podporovaným DILIA v připomínkovém řízení v rámci projednávání vládního návrhu novely v poslanecké sněmovně.

Ve vší stručnosti to znamená, že by k licencování živého nedivadelního provozování děl bylo možné použít výš popsaného, relativně jednoduchého principu uzavření hromadné smlouvy mezi kolektivním správcem a uživatelem. Knihovny systému knihoven podle knihovnického zákona by podle již několikrát zmíněného ustanovení § 100 odst. 1 písm. h) AZ při sjednávání hromadné smlouvy zastupovala NK.

Jak je zejména z poslední části přednášky zřejmé, otevírá novela nové možnosti spolupráce mezi knihovnami a kolektivními správci, které by ve svém důsledku měly usnadnit zejména způsob získávání licencí knihovnami k výše popsaným způsobům užití co nejširšího repertoáru děl.

Prameny:

Důvodová zpráva k novele autorského zákona č. 216/2006 Sb.

Jan Kříž a kol., Autorský zákon – komentář, Linde, 2005

Marta Knapová, Jiří Švestka a kol., Občanské právo hmotné, III. díl, ASPI, a.s., 2002